

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND

VED

CL. ESKILDSEN OG H. LAUSTEN-THOMSEN

INDHOLD:

1. a. *Carsten Petersen*: Anna Ludvigsen f. Lauterup.
1. b. *Johan Hvidtfeldt*: Præsteslægten Lautrup.
2. *H. P. Jørgensen*: Urnehoved. (fortsat).
3. *J. C. Rasmussen*: For 20 Aar siden i Tønder.
4. *J. Gregersen*: Forvarsel for Jernbanen fra Tønder til Højer.

Nr. 9. 16. Aarg.

1. Januar 1940.

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Banken for Brørup og Omegn

Aktieselskab

Kontortid 10—12 og 2—4

BRØRUP

Køb dansk Arbejde!

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5

„Telefon 3310 (4 Linier).“

Randers

*Støt de
sønderjydske
Indsamlinger*

KURANSTALTEN
Gl. Skovridergaard
V. STARCKE
OVERLÆGE
AABEN HELE AARET
SILKEBORG
FORLANG
PROSPEKT
TLF { 514
515

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717

KØBENHAVN

Det danske Gødnings-Kompagni A/S

København

Nykøbing F., Odense, Aalborg, Struer, Vejle, Aarhus Esbjerg, Sønderborg

Ældste og største
Gødningsforretning
i Danmark.

Eneste Fabrikant
af Superfosfat
her i Landet.

Salgskontor for Danmark for

A/S Dansk Svovlsyre- & Superphosphat-Fabrik

Aktieselskabet

Nordiske Kabel- og Traadfabriker

København F.

KABELVÆRK . TRAADVÆRK . VALSEVÆRK

Spare- og Laanekassen

i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101.

Kontortid: 10—1 og 2¹/₂—5¹/₂.

Graasten Bank A/S

Kontortid 9—12 & 2—5

Lørdag 9—1

GRAASTEN

**Spare- & Laanekassen
for Kolding By og Omegn**

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1¹/₂ Million

**Sparekassen
for Haderslev Bys Omegn**

Kontortid:

9—12, 2—4. Lørdag 9—1.

HADERSLEV

Horsens Landbobank A/S

Kontortid 9¹/₂—2 og 4—5

HORSENS

Smith & Co. A/S

Cykler og Cykledele

en gros

ODENSE

Reserveret

„B“.

A/S

Jyllands Papir-Værk

Aarhus

Anna Ludvigsen f. Lauterup.

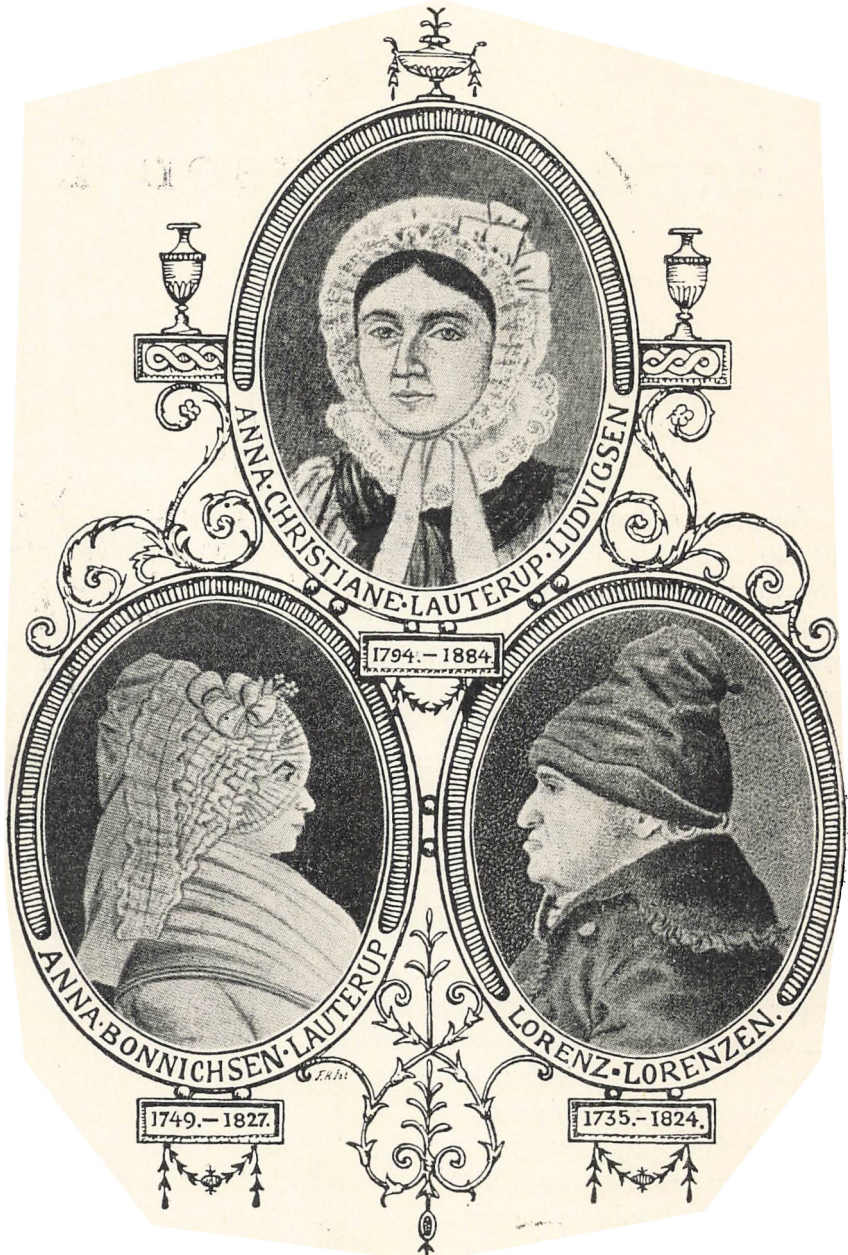
Af CARSTEN PETERSEN.

Digterinden Anna eller »Hedelærken« døde i Tinglev d. 28. Juli 1884, 90 Aar gammel. Ti Aar efter meddeles nogle af hendes Digte i »Illustreret Børneblad for Nordslesvig« ved Morten Eskesen. Disse Digte ledsagedes af nogle Oplysninger vedr. hendes Person og tre smukke Billeder, det ene forestillede hende selv, det andet hendes Moder med de fine åndfulde Træk og det tredje hendes Bedstefader (Farfar)* Der er gaaet lang Tid, siden nordslesvigske Børn sad og saa paa disse Billeder. Men de gemtes i et Hjem, hvor Anna Lauterups Navn stadigt blev nævnt med Landsmænds venligt erindrende Ærbødighed. I samme Hjem gemtes nogle faa andre Sager, som havde tilhørt Hedelærken. De skal nu drages frem her.

Det var afdøde Postmester Heil i Tønder, som omhyggeligt vadede over de smaa, af Verdenshistorien ganske oversete, men derfor ikke mindre værdifulde Genstande. Efter hans Død kom de i mine Hænder. Idet nu ogsaa jeg lægger dem fra mig for at lade dem faa et blivende Sted i sønderjysk Landsarkiv, sender jeg det Heil'ske Hjem en Hilsen og Tak for den Trofasthed, hvormed det har taget sig af gamle slesvigske Minder.

Anna Ludvigsen var Præstens Datter i Brede og hed hjemmefra Anna Kristiane Lauterup. Morten Eskesen husker, at hun blandt Slægt og Venner kaldtes Kristja. Hun selv har aabenbart foretrukket

*) Disse billeder ledsager ligeledes Morten Eskesens afhandling »Den sønderjydske Digterinde Anna« i Sønderjydske årbøger 1893, S. 191 — 252, og gengives igen her.

Navnet Anna. De to Bind Digte, som udkom i Flensborg 1852, bærer kun dette Navn. Digtene selv kaldtes »Markblomster« (Bogens Titel). Hedelærken blev ved at være det hun var: Naturens Barn, dens Ven og fortrolige. Dog var hun ikke mindre hjemme i Aandens og Tankernes Verden. Hendes Digt er som en Lyngkrans om alt det menneskelige: Livets Summen og Dødens Stilhed, den unge Kærlighed og den beske Skuffelse.

Iblandt de Sager, jeg sidder med, er der først et Testamente, som oprettedes af Ægteparret Ludvigsen i Nørre Vollum. Det bestemmer, at den længstlevende skal arve den anden. Et senere Testamente, formodentlig skrevet efter Mandens Død, findes ikke mere, men omtales af Anna Ludvigsen i et Brev til Præsten i Tinglev Peter Møller Johannsen, der af hende var indsat som Eksekutor i Boet. Efter en Tak til Præsten gør hun Rede for, hvor hendes Pengeformue — 10 700 Rbd. — er sat paa Rente. Derefter skriver hun: »Petra Baggesen skal arve 600 Rbd. imod at hun skal beholde og forsørge min *Hund og Kat* og i alle Maader være *lige saa god imod dem som hun har seet mig være* — indtil deres Død! og lade dem begrave i Haven. 100 Rbd. skal anvendes til min Begravelse, som jeg ønsker saa *simpel og stille* som nogenlunde muligt; blot henfølgen med Kaffe og Kager, men *intet* saakaldt Ærøl. . . Denne er min sidste Vilje, som jeg haaber vil blive efterlevet!

Med Højagtelse og Taknemmelighed

(1877)

Anna Christiane Ludvigsen f. Lauterup.

Gården i Nørrevollum solgtes i sin Tid for 12 850 Rdl. Derfra stammede vel Digterindens beskedne Formue, der dog sikkert var tilstrækkelig til at sikre hende en sorgfri Alderdom.

Et lille Dannebrogflag, som hun selv havde fliet sammen af stift Papir, smykkede hendes Stuevæg indtil det sidste og betød dengang mere end Kæmpeflaget paa Dybbølbanke nu. Nu faar det ærværdige Landsarkiv gemme denne Smaating med alt det andet og huske paa, at det ikke er et Aktstykke over Ager og Mose, men vedr. et Mennekehjerte, som slog for Danmark, indtil det ikke slog mere.

Den gamle Bibel fra Digterindens Fædrenehjem, Bredepræstens egen Bibel, laa der ogsaa; den har jeg beholdt foreløbigt. Visne Blade fra Haven eller fra Heden og andre mærkelige Læsetegn ligger mellem Kapitlerne. Engang har Fader og Datter siddet over denne Bog fordybende i dens Tekst og drøftende dens Indhold. For Faderen blev det evige Ord til en Prædiken i Oplysningstidens Stil, for Datteren blev det Inspirationen til et Digt om det evigskønne og sande i Sjælens Liv.

Gulnede Blade med Randbemærkninger i sort, visne Blomster med Efteraarets Duft.

Digterinden Anna paa Dødslejet.

Men det, som Øjet bliver hængende ved under Betragtninger af de faa Efterladenskaber fra Tinglev, er en Blyantstegning, der viser os Digterinden paa Døds sengen. Har vi det føromtalte Billede af hende i Minde, kender vi hende ikke igen. Halvfemsindstyve Aar sætter Spor i et Menneskes Ansigt. Det lange Liv havde sine Omskiftelser, det var ikke altsammen Digt og gik ikke altid efter Spindehjuls melodier. Saa blev det glade, runde Ansigt med de kække Øjne fra Ungdomsaarene til Alderens kraftige Træk med den krogede Næse og tilsidst i Døden de tungt lukkede trætte Øjne. At Tegningen er rigtig kan ikke betvivles. I et Hjørne staar der to smaa Bogstaver: J. C. Det betyder Jeremias Christensen. *) Hans kunstfærdige Haand blev først opdaget af Sognepræsten, som hjalp ham frem til at blive en dygtig Billedhugger. Da han begyndte at skabe, skænkede han et smukt Reliefarbejde til Hjemmets Kirke og senere modellerede han en Buste af sin Velgører, Præsten, et Arbejde, som støbt i Gips, ogsaa fandtes i Postmesterens Hjem, hvor en Søster til Præsten, Sofie Johansen, levede i mangfold-

*) Om Billedhuggeren Jeremias Christensen se Sdj. Maan. I S. 115 ff.

dige Aar. Denne Kvinde — lad det blive bemærket med det samme — gik i Hedelærkens Spor, for saa vidt som hun digtede og gemte paa hjemlige Minder. En lille Samling af Digte under Titelen »Mindeblade af Sofie« udkom i Haderslev. Hun og Broderen stammede fra Gallehus, hvor dog Slægten ikke kendes mere.

Men Broderen, Tinglevpræsten, har i sin Sognekronike ogsaa tegnet eller skitseret et Billede af Digterinden. Lad det staa her ved Siden af Kunstnerens Blyantstegning, maaske det ene vil forklare noget af det andet. At Præsten lægger sit tyske Sindelag — der ikke stammer fra Gallehus — for Dagen, vil vi ikke lade os paavirke af, Anna Lauterup gjorde det heller ikke. Han skriver:

I dette Hus (Farver Johannsens Aftægtshus i Tinglev) døde d. 28. Juli 1884 den 90 aarige Anna Christiane Ludvigsen f. Lauterup, Datter af Pastor Lauterup i Brede, født d. 14. April 1794 i Aabenraa, flyttet med sine Forældre til Brede 1797. Hun blev gift 1819 med Præsten J. S. Jessen i Dagebøl, Præst i Visby 1822—34 og i Vedsted 1834—1842. Denne Mand var Hypokonder, og man fortalte, at hun mangen Gang udarbejdede Prædikenen for ham. I 1845 giftede hun sig (efter Præstens Død) med Lorens Ludvigsen, der var Avlskarl hos hendes Fader, og levede sammen med ham i Storde indtil 1852 og derefter indtil hans Død 1864 i Vollum. Senere drog hun til Ribe og derefter 1867 til Tinglev. Af Faderen havde hun faaet en god Undervisning, hun læste og skrev ikke blot Dansk og Tysk med Færdighed, men forstod ogsaa Fransk. Hun havde en poetisk Aare. I Aaret 1852 udkom 2 Bind »Markblomster af Anna« i Flensborg i det danske Sprog, hvis Forfatter hun var. Det er for største Delen lyriske Digte. Af Sind var hun overdrevet dansk (exaltiert dänisch) og digtede navnlig i Krigsaarene 1848—51 i hvas dansk Aand og ikke uden beske Ytringer mod Slesvig-Hostenerne. Trods dette hendes Sindelag forelskede hun sig 1864 i en østerrigsk Officer, som var indkvarteret i Ribe, den senere Finanzbezirksleiter P. v. Bacho i Thurdoossin i Ungarn. Senere blev han gift i Ungarn, men hun stod indtil sin Død i Brevskifte med ham, kaldte ham sin Ven og tiltænkte ham 9000 M., som han fik efter hendes Død. I sin Levemaade var hun yderst jævn. Som Bondekone røgtede hun selv Kalvene, sørgede for Hønsene, kogte o. s. v. Sommetider kunde hun med eet lægge Arbejdet tilside og gribe Pennen, og hurtigt og let flød Versene paa Papiret. Paa sine gamle Dage sysselsatte hun sig sædvanlig med at spinde, som var hende en kær Syssel. Som hun ogsaa har antydnet dette smukt i det lille Digt: Spinderokken. Ofte klagede hun over, at Fingrene ikke mere kunde røre Zitherstrængene som i hendes bedre Dage. Hun var yderst gæst-

fri og velgørende. Trængende opsøgte ikke forgæves hendes Hus. I de sidste Aaringer greb hende ofte en mægtig Længsel efter at se sine Paarørende igen. Hun ønskede at faa Hjemlov, som hun plejede at udtrykke det i sin Bedstefaders, den gamle Sømands Sprog. Engang som hun spandt, holdt hun inde med Arbejdet, bevægede den højre Haand frem og tilbage og sagde: »Kunde man blot skyde Forhænget noget tilside og kaste et Blik ind i Himlen og se de saliges Liv — men det var vel ikke godt, man vilde da ikke mere holde det ud her for Kedsommelighed og Længsel«, og efter en lille Pavse satte hun Hjulet i Bevægelse og spandt videre. Hendes Ønske blev endeligt opfyldt. Hun begravedes paa Tinglev Kirkegaard paa Nordsiden af Kirken«.

Saadan har Præsten tegnet den gamle Digterinde i hendes sidste Levetid. Ogsaa dette Billede er sikkert rigtigt tegnet.

Præsteslægten Lautrup¹⁾.

Af JOHAN HVIDTFELDT.

I det 18. og 19. aarhundrede levede der flere sønderjyske præster med navnet Lautrup. Paa forskellig maade gjorde de en indsats til gavn for landet. Den af slægten, hvis navn sikkert vil leve længst, er dog en kvinde, digterinden Anna, datter af pastor Johan Christian Lauterup.

Navnet tyder afgjort paa, at slægten oprindelig har haft hjemme i landsbyen Lovtrup, der nu ligger i Uge sogn, Lundtofte herred, men som oprindelig hørte til Bjolderup sogn, hvoraf en stor del, nemlig foruden Lovtrup byerne Smedager, Vollerup, Rebbøl, Tødsbøl og Perbøl, tidligere indtil 17. september 1850 hørte til Slogs herred, hvis ældre navn netop var Lovtrup herred. Men ret tidligt er slægten kom-

1) Hvor intet andet nævnes, stammer oplysningerne fra kirkebøgerne, Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten samt Sønderjydske Aarbøger 1893. 191 ff.

met til Bylderup sogn, hvor den i det 17. aarhundrede findes i flere af sognets byer.

Den gren, hvorfra præsteslægten stammer, boede i Bredevad. Paa slægtens gaard i denne by boede i sidste halvdel af det 17. aarhundrede Nis Lautrup. Hans fader var utvivlsomt den Peter Nissen Lautrup, som i kirkens manebog²⁾ nævnes paa den samme gaard. Hans forgænger synes at være Nis Hansen, som maaske er den første af slægten i Bylderup sogn. Før ham havde Christen Jepsen gaarden. Da Navnet Christen ret ofte forekommer i familien, kunde det tænkes, at denne var svigerfader til Nis Hansen.

Nis Lautrup døde 6. 8. 1712, 80^{1/2} aar gammel. Han var gift med Anna, død 23. 2. 1707, 66^{1/2} aar gammel. Over ægteparret synes at have været sat et gravminde med følgende Indskrift: ³⁾

Unser Erlöser lebet,
und Er wird uns hernach aus
der Erden auferwecken.
Hie liegen und schlaffen gantz
mit Frieden:

der Weiland wohl Ehrenvester Und dessen Ehefrau, die Weiland voractbahr und wohlfürnehmer viel Ehr- und Tugendsahme Anna Niss Lautrup, welcher Anno 1712, Nissin, welche Anno 1707 den 23. den 6. Augusti in dem Herrn selig Februarii selig in ihren Erlöser gestorben, seines Alters 80^{1/2} Jahr. entschlaffen, ihres Alters 66^{1/2} Jahr.

Selig sind die Todten, die in dem Herrn sterben von nun an. Ja. der Geist spricht, dass sie ruhen von ihrer Arbeit. Apoc. XIV. 13.

Nis Lautrup havde i hvert tilfælde følgende børn: Peter, født før kirkebogens begyndelse 1664, Jeng døbt 1667 8. 12., Hans, døbt 1670 12. 1., Anne, døbt 1673 30. 7., Christen, døbt 1676 19. 1. og Hans Christian, døbt 1680 3. 11. Det var det yngste af ægteparrets børn, som blev stamfader til præsteslægten Lautrup. Den unge Hans Christian, der senere kaldtes med det mere tyskklingende navn Johan Christian, blev 1698 immatrikuleret ved universitetet i Kiel. I 1712 blev han kapellan i Ensted sogn, hvor han i 1717 blev præst efter pastor

²⁾ Bylderup kirkes mane- og oppebørselsbog findes i Tønder provste-arkiv i Landsarkivet i Aabenraa.

³⁾ Ensted Præstearkiv: H. 8. ca. 1707—1874 Forskelligt I.

Lohmanns død. En af hans efterfølgere i kaldet har karakteriseret ham paa følgende maade: ». . . Lautrup har været en særdeles dygtig Præst, der har havt en meget grundig theologisk Dannelse. I hans Embedstid indtraf den for vort Land saa vigtige Forandring, at den hertugelige Andeel af Hertugdømmet Slesvig, hvortil Tønder Amt ogsaa hørte, blev inddraget under Kronen. Ved denne Lejlighed kom Præsterne i den Deel af Landet i Forlegenhed med deres Embedseed, da Kongen paa det strengeste forbød dem at indeslutte Hertugen i Kirkebønnen. Lautrup tog den Sag under alvorlig Overveielse, men han vidste ved en klar og rigtig Erkjendelse at finde ud af denne Forlegenhed. . . «⁴⁾.

Som det ofte var tilfældet dengang, giftede han sig med en datter af forgængeren Johannes Lohmann (født i Uge 1647, død i Ensted 1717) og dennes anden hustru Anna Magdalena Amders (1656—1725). Ægteskabet mellem Hans Christian Lautrup og Anna Maria Lohmann (født i Ensted 12. 9. 1681, død i Hjordkær 9. 7. 1764, begravet i Ensted 12. 7.) blev indgaaet i Ensted den 16. 8. 1712. Ægteparret havde fem døtre, alle født i Stubbæk:

- a. Anna, døbt 25. 5. 1713.
- b. Anna Magdalena, døbt 5. 8. 1714 (nødtaab).
- c. Johanna, døbt 12. 1. 1717, gift i Østerby i Medelby sogn
- d. Johanna Christiana, døbt 20. 7. 1719.
- e. Maria Catharina, født 28. 10. 1725, død 2. 11. s. a.

Anna blev 1734 gift med degnen i Stubbæk Asmus (Rasmus) Jessen. Denne var født i Rønshoved i oktober 1701 som søn af Jes Rasmussen, der 28. 11. 1700 viedes til Ingeborg Peters, en enke fra Rinckenæs. En broder til Asmus Jessen: Peter Jessen blev stamfader til »Slægten Petersen fra Aventoft«.⁵⁾ I en skildring, skrevet af Marcus J. Kjær, der var præst i Ensted indtil 1857, og som i det væsentlige bygger paa materiale, der nu er gaaet tabt, hedder det om ham: »I 9 Aar havde han været Underlærer hos Skrivemester ved St. Mariæ Kirke i Flensborg og var ogsaa vel bekjendt i Menigheden. Asmus Jessen medbragte et meget hæderligt Beviis baade fra Skrivemester Reddeling som ogsaa fra Pastor Kall ved Frue Kirke i Flensborg. Hans Kaldsbrev, udstædt af Provst Schrader den 8. Januar 1733, paalægger ham foruden Lydighed imod Præsten, at han troeligt skal varetage alle Degneforretninger i og udenfor Kirken, at han især skal sørge for Børnenes Undervisning, ei blot skal lade sig nøie med at de lære Cate-

4) Ensted Præstearkiv: H. 8. ca. 1707—1874 Forskelligt I.

5) Sønderjydsk Maanedsskrift 1936. 91 ff.

chismen udenad, men gjøre dem Guds Ord forstaaeligt, lære dem at bede af et oprigtigt Hiærte og undervise dem i at læse, skrive og regne, at han skal beflitte sig paa en gudfrygtig Vandel og ei maae reise ud eller løbe omkring uden Præstens Tilladelse. Det synes, at der med Asmus Jessen har begyndt en nye Periode for Stybbæk Skole, da han har havt en langt bedre Forberedelse end de Foregaaende . . . «⁶⁾ I ægteskabet mellem Asmus Jessen og Anna Lautrup var der fem børn:

1. Ingeborg Katrin, født 20. 8. 1735, død 8. 2. 1806 i Røllum, gift 18. 2. 1763 i Ensted med Frederik Hansen fra Bastrup i Jylland, død 24. 4. 1769 i Skovbøl, Felsted sogn. Af ægteskabets børn var der to, som blev voksne: a. Anne Frederiks, gift 1785 med Kalle Hansen, og b. Anna Maria, gift med Christian Johansen i Røllum. Ingeborg Katrin, der var sognets jordemoder, har opnaaet en vis berømmelse i sønderjydske kirkehistorie, idet hun med stor iver deltog i agendestriden i Ensted sogn og anstiftede den bevægelse imod agenden, som foraarsagede, at sognets præst Nicolai Freuchen søgte sin afsked. ⁷⁾

2. Karen, født 1736.

3. Johann Christian, født 11. 12. 1737, død 5. 12. 1803 i Tyrstrup, gift 5. 3. 1773 med Salome Sass (1754—1828). »Denne tog 1760 til København, hjalp sig igennem ved at conditionere og lagde sig dertil efter teologien og blev endelig 1770 præst i Aastrup . . . 1775 kom han til Tyrstrup og Hjerndrup. . . «. Han havde taget navnet Lautrup efter sin morfader og efterlod sig seks børn, der alle bar navnet Lautrup: a. Anna Salome, gift med pastor Rasmus Balslev til Haarslev, b. Maria Elisabeth, gift med pastor Rasmus Lassen til Kverndrup, c. Rasmus, diakon i Haderslev fra 1808—1848, d. Margaretha Cathrina, e. Karoline Christina, gift med Hans Kronborg Winther, og f. Johanna Christiana.

4. Anna Maria, født 24. 9. 1740. Hun blev 12. 1. 1774 bragt til tugthuset i Glückstadt paa grund af sin taabelige opførsel og døde her 26. 7. samme Aar.

5. Rasmus, født 16. 7. 1743 »som nu skriver sig Asmus Lautrup og først lærte handel i Flensborg og derefter begav sig til København »wegen des Handels«. Derfra drog han til Bordeaux, hvor han endnu opholder sig 1773«.

Asmus Jessen døde allerede 16. 3. 1743, og 3. 7. 1744 giftede

6) Ensted Præstearkiv: H. 8. ca. 1707—1874 Forskelligt I.

7) Striden er udførligt behandlet i Kirkekalender for Slesvigs Stift 1864 og herefter i Sønderjydske Aarbøger 1934. 204.

Anna Lautrup sig med hans efterfølger i embedet Nis Asmussen (født 1713 i Lændemark, Bylderup sogn, død 5. 7. 1786 i Stubbæk, gift anden gang 12. 5. 1757 i Ensted med Maria Paulsdatter fra Aabenraa, død 19. 12. 1792 i Stubbæk, 78 aar gammel), som først i nogle aar havde været skoleholder i Tumbøl i Felsted sogn. Da Anna Lautrup døde 13. 12. 1756, efterlod hun sig foruden børnene af første ægteskab to børn af andet ægteskab.

6. Johannes Wilhelmus, født 17. 1. 1746. Ogsaa denne tog navnet Lautrup. Han drog 1775 ned til halvbroderen i Bordeaux, hvorfra han vendte tilbage i 1782. Nogen tid efter drog han dog atter af sted.⁸⁾

7. Anna Christina, født 4. 5. 1747, gift 12. 6. 1778 med Peter Hansen Stahl, der var hendes faders medhjælper og senere efterfølger. Hun døde allerede 22. 6. 1781. Stahl giftede sig anden gang 5. 11. 1784 med Anna Christians fra Stubbæk (født 13. 5. 1757, død 31. 12. 1814) og døde 19. 5. 1819 efter at have været degn i Ensted i 42 aar. Hans datter Melte Cathrine Stahl ægtede hans efterfølger Friedrich Evald Wieding, saa at embedet ogsaa denne gang forblev i familien.

Hans Christian Lautrups og Anna Maria Lohmanns næststygste datter *Johanna Christiana*, der fødtes i 1719, blev 25. 7. 1760 i Hjordkær gift med Lorens Lorensen (eller Laus Laussøn), købmand i Hjordkær, senere i Tinglev. Han var født 20. 8. 1734 som søn af Laus Jørgensen Bødker (død før 1760) og Anna Cathrina. Hun døde 26. 1. 1801 hos sønnen i Brede. Sammesteds døde hendes mand 12. 1. 1824. I ægteskabet var der kun een søn: Johann Christian Lorentzen, født 21. 1. 1763 i Hjordkær. Han kom som 23aarig til København, hvor han studerede teologi. 1789 blev han kandidat og aaret efter diakon i Aabenraa. Fra 1797 til sin død i 1845 var han præst i Brede. Ligesom sin fætter i Tyrstrup kaldte han sig Lauterup. Han var gift med Anna Bonnichsen, døbt 15. 2. 1749 i Tinglev, død 6. 6. 1827 i Brede, en datter af Bonnich Andreasen fra Jarlund i Medelby sogn (født ca. 1711, død 9. 7. 1778 i Tinglev, 67 aar gammel), som 24. 11. 1740 i Tinglev blev gift med Christin Paulsen, (født 5. 8. 1719 i Tinglev, datter af Jes Christensen Paulsen og Anna Hansdatter i Tinglev, død 3. 12. 1783 i Tinglev). Ægteparret Lauterup havde kun een datter: Digterinden Anna Christina Lauterup, født 14. 4. 1794 i Aabenraa, død 28. 6. 1884 i Tinglev, gift 1. gang 2. 6. 1819 i Brede med Jürgen Simon Jessen, sognepræst til Visby, født 1790, død 1842, og 2. gang 27. 9. 1844 med Lorenz Paulsen Ludvigsen, født 1815, død 1864.

⁸⁾ Oplysningerne om nr. 3, 4, 5 og 6 efter optegnelser i Kirkebogen (Aa 2).

Urnehoved -

Af H. P. JØRGENSEN, Olmersvold.

HVAD VEJE OG STIER FORTÆLLER.

Fortsat.

Fundet af Hestesko paa Urnehoved (af Nationalmusæet tidsbestemt til det 14. og 15. Aarhundrede) blev ikke gjort paa Løgpold og Stenbrolykken, men hovedsagelig ved »Gammel Dam«, en Mark Nordvest for Løgpold og den gamle Vej ned til Bolderslev, der efter Udskiftningen benyttes som Fodsti. Af andre Fodstier, som udgaar fra Urnehoved, skal nævnes: En i sydøstlig Retning til Torp, en i sydvestlig Retning til Uge, og en til Klipleve fra Broen ved Oksevejen Syd for Petersborg. Desuden vil jeg nævne Tingstien i Felstedskov fra Skovbølgaard til S. Hostrup.

Af gamle Veje, som gaar mod Urnehoved, er det først og fremmest Hærvejen, ogsaa kaldet Kongevejen, Adelvejen eller Oksevejen. At denne Vej har faaet saa mange Navne, skyldes dens store Betydning som Hovedfærdselsaare. En Mængde i sydlig Retning gaaende Tværveje udmunder saaledes i Hærvejen: Ribevejen eller Pottevejen, der udmunder i den ved Toldsted. Ved Urnehoved ser man rigtig, hvorledes de gamle Færdselsaarer stræber ind mod Hærvejen fra alle Verdenshjørner. Saaledes den gamle Oldtidsvej »Friservejen«, der gaar over Lovtrup, Tinglev, Jyndeved (Jydernes Vad). Navnet »Friservej« fortæller os, at det var den Vej, Friserne benyttede, naar de stævnedede til Tinget. Ved Urnehoved skæres Hærvejen af den gamle Tværvej, der kommer fra Øst, idet den gaar over Felsted og Ensted. Mod Vest er denne Vej i Forbindelse med Byerne: Havsted, Ravsted, Højsted og Sølsted. Denne Række af Sted-Byer, den saaledes passerer, er et Vidnesbyrd om dens Ælde. Ved Toldsted ser vi, hvorledes Vejen over Hasel fra »Openør« (Aabenraa) viser op mod Urnehoved.

Retningen af disse gamle Færdselsaarer er ikke uden Betydning for Stedfæstelsen af Landstinget paa Urnehoved; og det er i hvert Fald klart, at disse Vejes Retning ikke peger hen imod Brunshøj ved Søes som Landstingsplads.

Bemærkelsesværdigt for Urnehoved som Landsting er ogsaa de mange Kroer, der findes ved Hærvejen, hvor den passerer Urnehoved; intet andet Sted paa dens lange Strækning fra Viborg til Slesvig er der saa mange Kroer som her; ikke mindre end 5 kan man tælle inden for en Mils Afstand — nemlig: Toldsted, Stenbjerg, Petersborg, Povlskro og Hjerrishøj. (Alle disse Kroer er dog forlængst blevet nedlagt). Stenbjerg Kro havde intet Jordtilliggende, hvorimod der til de andre hørte en betydelig Jordlod. Toldsted Kro, der laa ved en Vejgaffel (Ribevej og Aabenraavej), var vel nok den af Kroerne, der havde den største Betydning, idet der ved denne erlagdes en lille Landevejstold. I Samfærdselens Historie forekommer dens Navn ofte, søgt som den var fra gammel Tid af de mange, der færdedes paa Hærvejen. Ja, selve de danske Konger, der dog havde deres specielle Herberge i Bolderslev, gæstede Gang paa Gang Toldsted Kro.

Stenbjerg Kro derimod er kun lidet kendt. Eftersom der ingen Jord hørte til den, har den nærmest haft Betydning som Traktørsted for de Folk, der gæstede Tinget.

Petersborg var en gammel Hovedgård, hvis Jordtilliggende laa Nord for Ugevejen ved Oksevejen. Igennem lange Tider var der et betydeligt Brændevinsbrænderi paa Gaarden, og der leveredes Brændevin herfra til alle Kroer i Sønderjylland. Den store, grundmurede 2 Etages Lade, hvor Brændevinen blev brændt, staar tilbage endnu. Baade Kroen og Brændevinsbrænderiet nedlægges ca. 1906.

Ogsaa Petersborg har været en betydelig Landevejskro, beliggende, som den var, ved et Vejkryds. Ligesom de andre Udflyttergaarde: Kasvraa, Urnehoved, Liegaard, Porsbøl og Fausbøl, laa Petersborg før i Tiden i selve Uge By. Dog, medens disse Gaarde udflyttes ved Udskiftningen, hævder man, at Petersborg er blevet udflyttet længe før. — Navnet Petersborg, der er meget gammelt, leder Tanken tilbage til den gamle Adelsslægt v. Uke. Flere af Ukerne bar Navnet Peter; og Petersborg fortæller os da, at den Peter, der byggede en borglignende Gaard her paa dette Sted, har været en betydelig Mand. Igennem Petersborgs Have gaar »Urnehoved Skanse«.

Ogsaa Povlskro har før ligget i Uge By. Denne Kro — og sikkert ogsaa Petersborg Kro udflyttes først, efter at Stenvasen er blevet anlagt; thi i Klipleve Kirkebog ser vi, at Daniel fra Povlskro døde i Paa-sken 1670 og at den nye Ejer, Hans Petersen, gift 1670 med Cathrine

af Povlskro, lader døbe en Søn d. 22. Søndag efter Trinitatis 1670, hvem han giver Navnet Daniel. Saaledes ser vi, at Povlskroen allerede paa dette Tidspunkt er flyttet uden for Byen. Anlægget af Stenvasen har taget Færdselen fra Oltidsvejen over Uge, og Kroerne er da blevet flyttet efter Færdselen.

Den gamle Vej over Møllehøjene fra Porsbøl til Uge nedlægges ved Udskiftningen, idet Ejeren af den nuværende Jep Nissens Gaard af sin udlagte Nørremark maa afgive Jord til en ny Vej fra Uge til Porsbøl; for denne Jord faar han i Stedet »æ Dysse«, der ligger mellem Friservejen og den gamle Vej.

Endnu skylder jeg at omtale den gamle Skovvej, der gaar langs Skellet mellem Taarnengene og Vesterskoven paa Ugemark, parallelt med Oksevejen; den ender ved Løgpold i en lille firkantet Mark, der kaldes »Krug« (i Folkemunde »Krog«). Den gamle Skovvej er vel nærmest blevet benyttet som Markvej; dog er der en Forbindelse at spore mellem den og Vejen, der gaar Øst om Løgpold, Kokhav og Kogang. Her laa der en gammel Borg; vel nok det i 1620 omtalte kongelige Jagtslot. (Dr. V. la Cour vil ikke kendes ved Resterne af en gammel Borgvold her).

Ved Udskiftningen i Bolderslev udskiftedes flere Marker indtil den gamle Vej, og der skelnes klart mellem den gamle Vej og Landevejen. Selve Skovvejen i Bolderslev udskiftes hverken i 1769 eller 1771, men først paa et senere Tidspunkt, da Ejeren af Bondes Bol gør Fordring paa den største Del af Skoven, idet han hævder, at hele Skoven har tilhørt hans Gaard. Af et Kort fra 1801 ser man, at Skoven her kaldes »Haltespries«. Dette Navn har en Del af Skoven endnu den Dag i Dag. Mon Navnet ikke stammer fra den Tid, Skoven hørte ind under Klosteret? I det 13. Aarhundrede omtales saaledes »Fruegaarden« i Bolderslev, og endnu benævnes en Eng her »Fruebjerg«. Det var da sandsynligt, at »Haltespries«, dannet af det plattyske Halt og Præster, betyder det samme som »Præsteskoven«.

I sit Indlæg i Dagspressen i Maj 1939 hævder Marstrand, at Stenvasens Anlæg hovedsagelig skyldes Studedrifterne, idet man vilde skaa de aabne Marker langs den gamle Vej; herved bliver Toldsted Bedested i Stedet for Bolderslev. Denne Teori tror jeg nu ikke, er meget sandsynlig, idet det er ganske usandsynligt, at man skulde have brolagt Vejen for Studene, der langt hellere foretrækker en blød Vej.

Alle Marstrands Beviser er meget tynde og uholdbare; end ikke

*) Stednavneudvalget: Forklaringen af »Haltespries« er næppe rigtig (D. S. VI. 321).

saa beskeden en Ting som en gammel Hestesko kan han fremvise i Nærheden af sine opdigtede Urnehoved-Tingpladser.

Skal der Klaring til om Tinget, da bør vi lade Stenene og Navnene tale, saaledes som de gør her ved Urnehoved; de kaster nemlig Lys over et fordums Mørke, der før laa dunkelt og uopklaret for os.

Saaledes taler de gamle Marknavne, Stene og Veje til os her paa Urnehoved: Skoven forsvinder for at vige Pladsen for den fredhelige Tingplads.

Fredens Mærkepæl burde lyse over Stedet. Men forhaabentlig er Tiden ikke fjern, da dette vil ske.

For 20 Aar siden i Tønder.

Af J. C. RASMUSSEN, TØNDER.

Naar vi dette Aar fejrer Afstemningsfest, gaar Tankerne tilbage til Tiden for tyve Aar siden. Man glemmer en Del gennem 20 Aar, men da jeg var lidt med til at forberede en lille Del af Afstemningen, saa husker jeg maaske mere end mange andre, der kun gik hen og afgav deres Stemme.

Jeg var nemlig Formand for det ene Afstemningsudvalg her i Tønder, og som saadan havde jeg vistnok paa en ikke helt retfærdig Maade beholdt nogle Papirer og en Protokol fra den Tid, som jeg, da der nu var gaaet 20 Aar, tog med hen til Afstemningsfesten paa Tonhalle den 10. Februar 1940. Jeg havde nu opbevaret disse Papirer gennem 20 Aar, og nu mente jeg, de vilde ikke blive afkrævet mig mere, og saa skulde de have en bedre Plads end paa mit Loft. Der var delte Meninger om, hvor Papirerne skulde opbevares i Fremtiden, men det endte med, at Borgmester Paulsen fik dem med for at opbevare dem i Tønder Bys Arkiv, hvor de vel ogsaa rettelig hører hjemme.

Af den internationale Kommission i Flensborg var der nedsat en Kommission eller et Udvalg, som havde Kontor her paa Amtshuset.

Gammelt Billede fra Østergade i Tønder.

Efter hvad jeg har hørt, bestod det af 6 Medlemmer, 3 danske og 3 tyske med Greve Schack som Formand. Denne Kommission udnævnte for Tønder Bys Vedkommende 4 Afstemningsudvalg, som hvert bestod af 6 Medlemmer og for at gaa helt retfærdigt til Værks var Formanden for de 2 dansk og for de andre 2 tysk.

Som nævnt var jeg udnævnt som Formand for III. Afstemningsudvalg, Isenkræmmer M. C. Christiansen var Næstformand, Lærer Koopmann fra den tyske Folkeskole var Protokolfører, Købmand Hans Matthiesen var hans Stedfortræder og Malermester Asmus Johansen samt Urmager M. C. Sørensen var Medlemmer. Dette fremgaar af Protokollen.

Jeg fik udleveret en hel Mængde trykte Forskrifter for, hvordan det hele skulde gaa for sig, og det første jeg skulde gøre var at skaffe Lokale baade til at afholde Udvalgets Møder og til selve Afstemningen. Jeg husker, at Antoni Westergaard, som var den anden danske Formand, fik Byraadssalen til sit Udvalg, medens jeg lejede et Værelse paa Hotel »Stadt Hamburg« (det nuværende Hotel Tønder) til Udvalgets Møder og Salen til Afstemningshandlingen.

Protokollen viser, at vi afholdt det første Møde den 20. Januar 1920, og der staar, at vi konstituerede os som nævnt. Dette er ikke helt rigtigt, da jeg af Kommissionen paa Amtshuset var udnævnt som Formand og altsaa ikke blev valgt dertil af Udvalgets andre Medlemmer. Udvalgets Opgave var at prøve Rigtigheden af de Andragender, der kom om at faa Lov til at stemme. Vort Udvalg skulde bearbejde alle Andragender fra dem, der boede længere borte, baade i Tyskland og i Udlandet. Disse Andragender kom alle til Kommissionen paa Amtshuset, og det er muligt, at denne igen har faaet dem fra den internationale Kommission, men vi fik dem i hvert Fald fra Amtshuset. De gik ud paa, at den paagældende paastod at være født i Tønder og ønskede at faa Lov til at stemme i Henhold til Fredstraktaten. Som Bevis for, at den paagældende var født her, fulgte Bilag, som Fødsels- eller Daabsattest, Vielsesattest eller andre Bevisligheder, og det var saa Udvalgets Opgave at prøve, om Andragsstilleren var berettiget til at komme og afgive sin Stemme. Dette skete ved at søge efter i Kirkebøgerne, samt i Folkeregistret (»Standesamt«). Var alt i Orden, saa sendte Udvalget et Bevis til Andragsstilleren, som denne skulde forelægge i Stemmelokalet for at faa udleveret en Stemmesedel. Valg- eller Stemmelister blev der ikke lavet.

Hvis jeg ikke husker fejl, fik de Stemmeberettigede ved at forevise dette Bevis fra Udvalgene fri Rejse paa de tyske Statsbaner, og saa fik de noget, som var næsten endnu mere værdifuldt dengang, de

fik nogle Pund Smør i Husum, naar de havde gjort deres Pligt. Jeg mente, de fik 3 Pund, men har siden hørt, at det kun var 2 Pund, men hvad gjorde man ikke for et Par Pund Smør dengang?

Der var ret stor Forskel paa de Andragender, vi fik fra Folk, der boede i Danmark og dem fra Tyskland. De danske var ikke ret store og indeholdt kun det nødvendigeste, medens de tyske var paa store Folioark og indeholdt en Masse Fortryk, som skulde udfyldes, ligeledes var det »amtlich beglaubigt«, at Andrageren selv havde skrevet under. Naar man ser paa de to Stabler Andragender, der endnu ligger, er Størrelsesforholdet omtrent som Tyskland og Danmark. Det var disse Andragender samt Protokollen, jeg havde liggende.

Nu var det imidlertid saadan, at dansksindede Folk, som boede i Tyskland, ogsaa skulde benytte disse tyske Blanketter, og der er derfor blandt disse ogsaa danske Stemmer. Jeg kender en ung Pige (dengang var hun ung), som tjente i Holland og rejste herhjem for at stemme *dansk*. Hun blev helt forgudet undervejs af Tyskerne, fordi hun vilde rejse den lange Vej helt fra Holland bare for at gøre sin nationale Pligt.

Da vi var færdige med vort Forarbejde, — dette har vi sikkert skullet være til en bestemt Dato; det er ogsaa protokolleret, hvornaar vi sluttede, — var kun selve Afstemningen tilbage. Som endnu mange husker, var det et forfærdeligt Vejr. Det stormede og regnede, og ind imellem kom der Sne- og Haglbyger. Jeg har maaske været lidt nervøs for, at alt skulde gaa godt, og var ret tidligt mødt i Afstemningslokalet, og noget efter kom ogsaa Lærer Koopmann med en ret stor rød-hvid-blaa Sløjfe paa Frakkereverset. Koopmann maa altsaa have været Slesvig-holstensk sindet. Jeg sagde til ham, at jeg havde glemt noget hjemme, men det kunde jeg let naa at hente, inden Afstemningen skulde begynde, og gik min Vej. Jeg købte undervejs hjem røde og hvide Baand og fik min Kone til i en Fart at lave mig en rød-hvid Sløjfe, som var ikke saa lidt større end Koopmanns. Da jeg kom ned i Lokalet, viste jeg ham den med de Ord: »Nu kan man da se, hvem der er Formand«. Hertil sagde Koopmann ikke noget.

Afstemningen gik programmæssigt efter de Forskrifter, vi havde. Der kom baade unge og gamle; den ældste var en Dame paa 90 Aar, en Fru Bleicken fra Sild; hendes Mand havde været Landraad her i Tønder. Man kendte slet ingen af dem, da de jo alle var længere borte fra.

Da Afstemningen om Aftenen var sluttet og Stemmerne optalt, skulde jeg ifølge Forskrifterne opgive Tallene telegrafisk til den internationale Kommission i Flensborg. Derpaa skulde alt, hvad der havde

været brugt ved Afstemningen, pakkes ind og sendes til Flensborg. Vi havde faaet udleveret Papir, Seglgarn, Lak og Signet, og alt blev forsynet med store Laksegl. Posthuset holdt aaben for at tage imod disse Pakker.

Om der nu ikke har staaet i vore Instrukser, at Andragenderne og Protokollen skulde sendes med, eller om det var en Forglemmelse, at disse Ting ikke kom med, ved jeg ikke; men i alle Tilfælde var de blevet tilovers, hvorfor jeg tog dem med hjem, og da de ikke blev afkrævet mig, har jeg beholdt dem i 20 Aar, indtil de nu ligger i Tønder Bys Arkiv.

Saa var Spændingen udløst, og vi skulde op paa Tonhalle til Fest, og der var vel nok Fest. Jeg tror aldrig, jeg havde set saa glade Ansigter som denne Aften.

Saa havde jeg imidlertid lavet en Brøler. Jeg havde glemt at opgive Stemmetallene til Kommissionen paa Amtshuset, hvorfor jeg blev kaldt til Telefonen paa Tonhalle. Heldigvis kunde jeg huske Tallene, og da jeg ellers havde klaret Sagerne godt, kunde denne lille Fejl jo nok tilgives mig.

Jeg burde vist tilføje: Jeg fik en Regning paa Hotel Tønder for Lokalerne, som jeg fik Pengene til hos Kommissionen paa Amtshuset. Vi skulde ogsaa have vor Umage godtgjort, og vi gik et Par Uger i spændt Forventning om, hvormeget vi vilde faa, og saa haabede vi at faa Kroner og ikke Mark. Det fik vi imidlertid ikke, men vi fik hver 800,— Mark, hvad vi var meget godt tilfreds med.

Forvarsel for Jernbanen fra Tønder til Højer.

Af *J. GREGERSEN.*

I det følgende skal fortælles, hvad forskellige Folk har set og oplevet om Jernbanen fra Tønder til Højer, før den blev anlagt.

Den ældste Optegnelse stammer fra en Mand ved Navn Karsten Lauritzen. Han fortalte: »Det var omkring 1820 — altsaa 72 Aar før Toget kom til at køre dér, og ca. 10 Aar, før det første Tog i England kørte fra Liverpool til Manchester — at jeg og et Par andre Drengeskulde passe Faar Nord for Byen ved Midtvejen. Vi laa og fortalte hinanden Historier for at faa Tiden til at gaa. Pludselig hørte vi en rumlende Lyd, som vi troede var Torden, men vi blev som lammet af Skræk ved det Syn, vi saa. Der kom noget fra Gaarden Midtfeldt i rasende Fart langs med Vejen. Det var en lang Række af Vogne, men meget større end et Læs Hø. De suste forbi os, og det uden Heste; det hele løb af sig selv. Vi Drenges stak af fra Faarene og løb hjem, alt det vi kunde, og fortalte, hvad vi havde set oppe paa Marken. Der var saa en Del Folk oppe at se, men kunde ikke opdage noget, saa det hele havde naturligvis været Forvarsel; men det blev dog Samtaleemne for lange Tider«.

Den anden Fortælling skyldes en Mand ved Navn Kristian Skov, der omkring Aaret 1835 boede paa Gaarden Midtfeldt. En Dag, da han var ude paa Marken for at vande sine Kreaturer, saa han en lang Række Vogne, der hver var større end et Læs Hø. De kørte hurtigt og det uden at have Heste for. I et Nu var de forbi ham. Han holdt nu Udkik med dette Forvarsel og havde senere flere Gange Lejlighed til at iagttage det. Han fortalte, at det saa ud som en lang Række

Huse med mange Vinduer i, men der var Hjul under dem alle. Paa den forreste Vogn var der en Skorsten, som røg forfærdeligt. Det mærkeligste ved det hele var, at de ikke kørte paa Vejen, men lige ved Siden af.

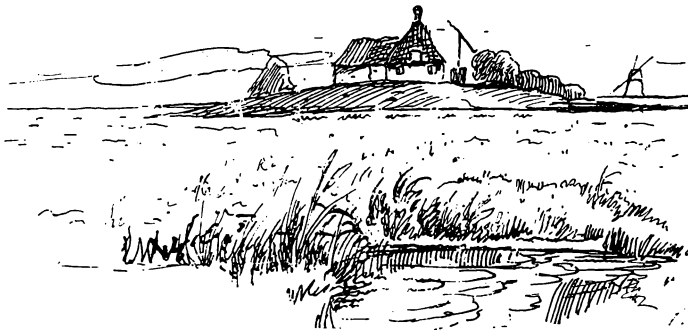
Jernbanen kom ogsaa senere til at gaa lige ved Siden af Vejen.

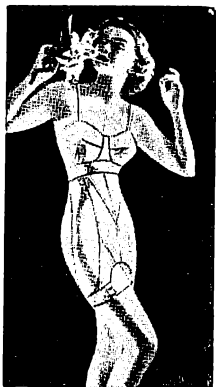
Kromanden fra Stokkebro kom en Aften i Aaret 1863 ridende fra Gallehus mod Stokkebro. Da han var Nord for Søndertoft, blev hans Hest pludselig helt vild og vilde ikke gaa fremad, men blev ved at stejle og fnyse. Kromanden kunde ingenting se, men han kunde høre en underlig tung, rullende Lyd, samt Prusten og Hvislen. Det kom inde fra Marken, foer forbi ham over Vejen og forsvandt atter ind i Marken paa den anden Side af Vejen. Hvad det var, vidste han ikke, for han havde aldrig set et Tog. »Efter hvad andre Folk havde forklaret«, sagde han, »kan det ikke være andet end et Tog«.

Den sidste Optegnelse er fra et endnu senere Tidspunkt, nemlig ca. 1886. Det skildrede er oplevet af Pastor Prah, der dengang var Præst i Møgeltønder. En Aften, da han og Kusken kom kørende hjemad fra Højer, bad Præsten Kusken holde lidt stille med Vognen. De var da et Stykke Nord for Stokkebro. Efter nogen Tid sagde Præsten: »Ja, nu kan vi godt køre videre!«

Da Kusken tilsyneladende var meget forundret over Opholdet, spurgte Præsten, om han ikke havde set det Tog, der lige var kørt over Vejen; men det havde Kusken ikke.

I 1892 blev Jernbanen anlagt og kom ogsaa til at gaa de forskellige Steder, hvor Forvarslerne var blevne set.

Adda

Korsetterne virker slankende, sidder eminent og er behagelige i Brug.

Vi anbefaler

Københavnske Kvinders Kaffevoagne

Holdeplads overalt i Hovedstaden. En god Kop Kaffe 15 Øre.

Alle Kopper vaskes og skoldes i moderne Opvaskemaskiner. Virksomheden stiftet 1907 som filantropisk Foretagende.

KØBENHAVNSKE BAGERMESTRES NYE RUGBRØDSFABRIK A/S

Axel Madsen *Papirhandl*

Løngangsstræde 23 Telf. 15 119 & 15 619.

Tuxen & Hagemann.

Rederi og Befragtning

Amaliegade 28. — Telefoner: 5735. — 5765. — København K.

FORSIKRINGS-AKTIESELSKABET

„NORMANNIA“

STIFTET 1916

Indbo-, Brand-, Tyveri,
Ansvars- og Ulykkesforsikring

STATSANERKENDT

STATSKONTROLLERET

Andels-Pensionsforeningen.

(gensidigt Pensionsforsikringsselskab)

Telf. Central 2728

Rosenørnsallé 1. Kbhvn. V.

Kollektive Pensionsforsikringer

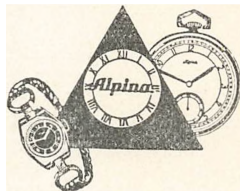
VEJLE STØBEGODS

C. M. Hess' Fabrikker A/S

Carl Jonsén

Urmager - Kgl. svensk Hofleverandør

Amagertorv 31 . København K

Telefon Byen 7754

Andelsselskabet

Odense

Eksportslagteri

ODENSE

Det kgl. oktr. alm. Brandassurance- Compagni

Stiftet 1798

— tegner
alle Arter
af Skades-
forsikring

Hovedkontor:

Højbroplads 10
København K.
Telf. Cent. 447

Tømrermester

Jens P. Jensen

Stuckenbergsvej 35.
LYNGBY.

Telefon Lyngby 994.

Historisk Samfund for Sønderjylland

udgiver „Sønderjydske Aarbøger“ III. Række, og „Sønderjydske Maanedsskrift“.

Bestyrelsen er f. T. Amtslæge Dr. *Lausten-Thomsen*, Tønder (Formand), Adjunkt, Dr. phil. *Karl N. Bock*, Haderslev (Sekretær), Amtslæge Dr. *Michelsen*, Aabenraa (Kasserer), Sparekassedirektør *Nis Nissen*, Nørborg, Seminarielærer *Cl. Eskildsen*, Tønder, Højskoleforstander *Hans Lund*, Rødding, Landsarkivar *Frode Gribsvad*, Aabenraa, Museumsdirektør Dr. phil. *Mackeprang*, København, Pastor *H. F. Petersen*, Flensborg og som Æresmedlem Frimenighedspræst *Thade Petersen*, Haderslev.

Formand, Sekretær og Kasserer danner Forretningsudvalg.

Redaktionsudvalg for „Sønderjydske Aarbøger“ bestaar af *Lausten-Thomsen*, *Hans Lund* og *Karl N. Bock*. *Lausten-Thomsen* og *Cl. Eskildsen* danner Redaktionsudvalg for „Sønderjydske Maanedsskrift“.

Medlemsbidraget er 5 Kroner aarlig eller mindst 100 Kr. én Gang for alle. Medlemmerne modtager „Sønderjydske Aarbøger“ gratis. „Sønderjydske Maanedsskrift“ bestilles hos Posten og koster 1 Kr. 65 Øre fjerdingaarligt. I Boghandelen eller bestilt hos *Cl. Eskildsen* koster det 1,50 Øre. Indmeldelser i Historisk Samfund modtages af alle Bestyrelsesmedlemmer.

Opkrævningen af Medlemsbidraget sker ved Tilsendelsen af 1. Halvbind af Aarbøgerne.

Ældre Aargange af „Sønderjydske Aarbøger“ kan, for saa vidt de haves, faas mod Betaling af tilsvarende Medlemsbidrag: 5 Kr. for en hel Aargang, 2 Kr. 50 Øre for et Halvbind + Porto.

Ogsaa *Festskriftet til H. P. Hanssen* faas for 5 Kr. + Porto, saa vidt Oplaget rækker.

Husholdningsseminariet

Ankerhus - Sorø

uddanner Husholdnings- og Skolekøkkenlærere, afholder 5 Mdr.s Kursus for unge Piger fra Maj og Novbr. - Plan sendes. *Magdalene Lauridsen.*

Haslev Gymnasium - *Kostskole for Dreng*

Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen. Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

Odense Fagskole - Tilskærerskole

Aarskursus for Faglærere - Tegne- og Tilskærerkursus for Direktorer og Syersker. - Sy- og Tilskærerkursus til privat Brug. - Kostskole og Hjem. - Skriv efter Plan,

Nathalie Hansen, Langelinie 29. Tlf. 2145

Statsanerkendt Grundlagt 1910 Besøgt af 8400 Elever.

Indregistreret Varemærke

Aktieselskabet

Herman A. Kähler

Keramisk Værksted

NÆSTVED

Eriksen & Christensen

Aktieselskab.

Korn og Foderstoffer

Esbjerg.

A/S FAKSE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16

Telefon Central 9123

JORDBRUGSKALK

97 pCt. kulsur Kalk (am. Latitude) i Varen, som den leveres - ca. 100 pCt. passer 1 mm Sigte

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense.

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

H. V. BANG — tidl. Hotel Alssund, Sønderborg.

H. J. Kornerup-Koch *Tømrermester*

Amagerbrogade 26 - Tlf Central 1503

Husbygning - Vandbygning — Hetzer's pat. Trækonstruktioner

Dansk Andels Ægexport.

Axelborg. Vesterbrogade 4 a.

Telf. 2126 — 11126. København V.

Forlang altid nylagte Æg stemplet med D. A. Æ. - Mærke.

Ladelund Landbrugs- og Mælkeriskole,

Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov.-Marts

9 — do. Novbr.-Juli

8 — Mælkerikursus Sept.-April

Uddannelse af Kontrolassister.

J. C. Overgaard.

Silkeborg Husholdningskole

Statsanerkendt m. Barneplejefad.

Moderne Skole, smukt beliggende. Alm. og elektr. Køkken, Centralvarme, Bad 5 Mdrs. Kursus beg. 4. Maj. Maanedskursus i Barnepleje alene afholdes i April. Progr. sendes. SYNNØVE LUND

Vordingborg Husmøderskole

Nyt Kursus begynder 4. Maj og 4. Novbr. - Barneplejefdeling. - Elektrisk og alm. Køkken. - Kjølesyning.

Valborg Olsen. Telefon 275.

Snoghøj Gymnastikhøjskole

Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.

5 — Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Gymnastikhøjskolen.

(Fra 1. April 1927 anerkendt og optaget paa Højskoleloven).

Plan med Oplysninger om Skolearbejdet og om Understøttelse gennem Amterne eller Elevforeningen „O. D.“ ved

NIELS BUKH,
Ollerup.

Gummistøvler

Carl J. Ulrich & Søn

Aktieselskab

Haslev - Telefon 600

BAMBA'S

Smør og Kaffee

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Sønderjysk Teglintudstri

Nordre Fasanvej 127 - København N.
Telf. C. 4520 - Tage 1700 - Tage 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf. 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 — 807 — 808

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa

„Sønderjysk Maanedsskrift“

Kr. 6.00 aarlig.

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Graasten Teglværk

GRAASTEN

Støt dansk Industri

H. A. GRUBERTS SØNNER

Aktieselskab

Metalvarefabrik

Frankrigsgade 40

København S.

P. A. KRUUSE

cand. pharm. — ODENSE

Fabrik: Kochsgade 29

Butik og Kontor: Flakhaven 1

Telefon 227

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjysk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

H. Rasmussen & Co.

Aktieselskab.

Frederiksgade 37-39. Telf 59.

Odense.

Jernstøberier

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkontrollens selvvirkende Kontrol.

Antager Frøavlere.

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-

Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkelovne

Ribe Kaminer

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)

Grundlagt 1848

Ja - men

Jomas

Kaffe

smager bedst

Illustration af
den nye moderne Jomas-kaffe
Carl Schappell A/S, Odense 1958
Eger Import